

ВЪЗГЛЕДИ И МНЕНИЯ НА УЧИТЕЛИТЕ ЗА ОСЪЩЕСТВЯВАНЕ НА СЪТРУДНИЧЕСТВО СЪС СЕМЕЙСТВОТО

Силвия И. Тодорова

VIEWS AND OPINIONS OF TEACHERS FOR COLLABORATION WITH FAMILY

Silvia I. Todorova

ABSTRACT: Family and school are both sides of a complex process called upbringing. The family is the microenvironment in which upbringing begins. The school is the place for acquiring knowledge, developing skills, building competencies and for moral growth and improvement of the personality. Finding a common language between these two basic factors and setting uniform requirements for the child leads to better results, both in the process of education and in the process of learning.

KEYWORDS: family, teacher, school, collaboration

1. Въведение

Сътрудничеството между училището и семейството е предпоставката, която е от съществено значение за цялостното развитие на ученика. Съвместната им работа, за постигане на едни и същи общи цели, без съмнение, допринася за усъвършенстването на личността във всичките и аспекти. Между учителя и родителя съществуват и противоречия, базирани на разминаване в очакванията на двете страни. Преподавателите имат изисквания към общата и педагогическата култура на семейството, към приноса за възпитанието на децата, към осъществяването на подкрепа в обучението, към контрола върху постигнатите резултати и дисциплината. Родителите, от друга страна, изискват професионализъм, постоянно усъвършенстване на учителите както по отношение на подходите на обучение и оценяване на постиженията, така и по отношение на комуникация с децата и поддържане на тяхната мотивация. Разминаването в очакванията и липсата на диалог понякога води до криза в доверието между тези две така важни институции. Множество изследвания потвърждават, че сътрудничеството между училището и семейството оказва влияние върху развитието и постиженията на ученика. Доказано е, че подрастващите, чиито семейства не взаимодействат с училището, изпитват трудности в отношенията както със семействата си, така и с училището.

Глобализацията и повсеместното присъствие на медиите в съвременния свят налага интегриране на компетентностите на отделната личност и поставя нови предизвикателства пред образованието[4]. Постигането на целите в процеса на образование изисква сътрудничество между семейството и училището.

Според П.Костова сътрудничеството между семейството и училището е един от основните принципи на възпитанието [3].

Учителят в ролята си на класен ръководител има съществена роля в организирането на това сътрудничество. От тяхното взаимодействие зависи каква е степента, в която семействата разбират политиката, провеждана от училището във връзка с образованието на децата, и участват в нейното прилагане.

Една от целите на училището е да насърчава единството, сплотяването на семейството, установяването на взаимно разбирателство между родители и деца, родители и учители, създаването на благоприятни условия за развитието и усъвършенстването на детето.

Родителите и учителите формират един екип. Те са обединени от общи проблеми, резултатът от решаването на които в значителна степен зависи от качеството на отношенията между тях. Същността на сътрудничество между училището и семейството е, че и двете страни имат за цел да изучават детето, да развият уменията и способностите му. Това ще помогне на учителите и родителите да съчетаят усилията си за създаване на добри условия за формиране на детето, необходими за преодоляване на трудностите, както и за неговото самоусъвършенстване.

Сътрудничеството на семейството и училището трябва да се основава на принципите на взаимно доверие и уважение, взаимна подкрепа и помощ, търпение и толерантност един към друг.

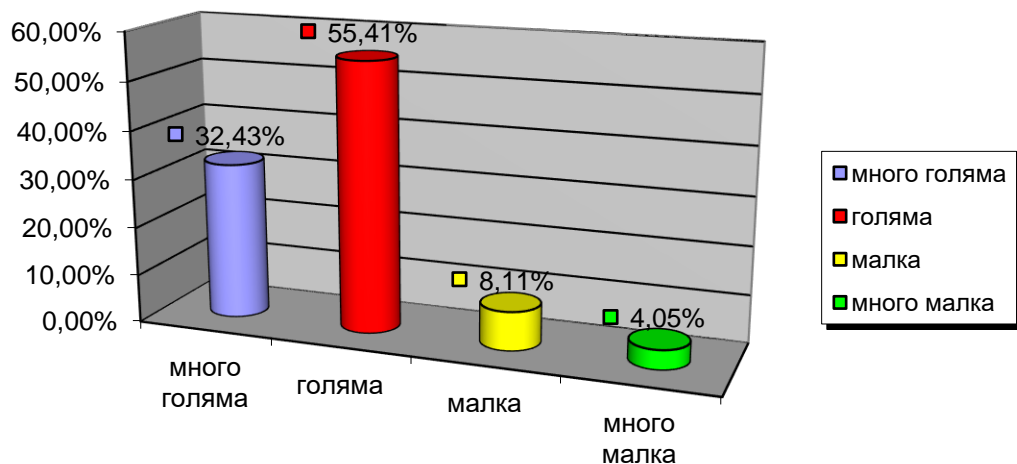
Целта на настоящото проучване е да се изследва мнението, отношението и нагласите на учителите към осъществяване на сътрудничество между училището и семейството. Тя се реализира чрез следните задачи:

- Да се установи доколко бъдещите учители отчитат важноста да комуникират с родителите на своите ученици;
- Да се изследва тяхното отношение и нагласи към това сътрудничество;
- Да се анализира мнението на учителите относно възможностите за включване на родителите в различните дейности в училище.

2. Анализ на резултатите от анкетно проучване с учители относно взаимодействието със семейството

Анкетното проучване е проведено със 74 учители в област В. Търново и област Плевен през периода септември 2018 г.- декември 2019 г. Първият въпрос от анкетата цели да установи ролята на комуникацията между учителя и родителя. Резултатите показват, че 55,41% отчитат като голяма, 32,43% като много голяма роля на общуването между тези два основни фактора за формирането на личността на ученика и влиянието върху неговите постижения.

Според Вас каква е ролята на комуникацията между учителя и родителя за цялостното развитие и постижения на ученика?

Диаграма № 1. Ролята на комуникацията между учителя и родителя за цялостното развитие и постижения на ученика

Един от най-важните елементи от образователното развитие на детето е ясната и редовна комуникация между родители и учители. Жизненоважна е позитивната комуникация между двете страни, която да гарантира, че когнитивното, социалното и емоционалното развитие на детето напредва. Плодотворната комуникация между родители и учители е от ключово значение за развитието, постиженията и успехите на детето. Сътрудничеството включва не само взаимни действия, но също така взаимно разбиране, взаимно уважение, взаимно доверие, взаимно познание и взаимодействие. Взаимодействието между учителя и родителя е едно от най-важните области на педагогическата дейност. Именно в това взаимодействие се осъществява пълноценно формиране на личността. Самият учител помага родителите да разберат особеностите в развитието на детето.

Според данните от втория въпрос „По какъв начин се осъществява комуникацията между учителя и родителя?“ 45,95% посочват, че това се реализира посредством родителски срещи, 16,22 % чрез социалните мрежи, 12,16 %, в часа за консултации с родителите, 10,81 % телефонен разговор, 9,46 %чрез e-mail. Съществуват разнообразни начини за комуникация,

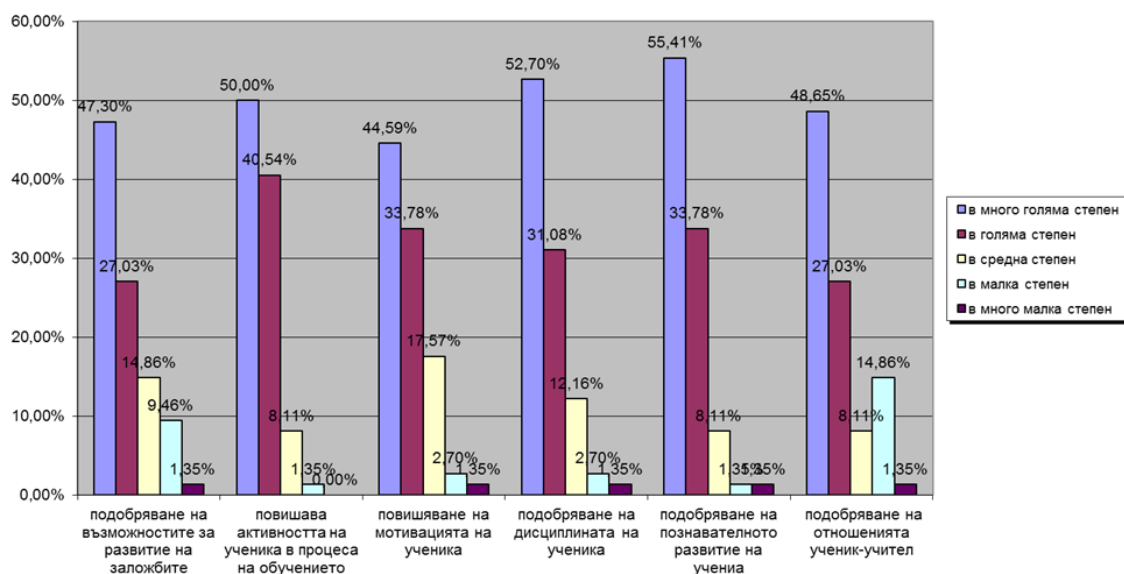
,които да осигурят и добри възможности за сътрудничество. Традиционните родителски срещи, които дават възможност за комуникация лице в лице, са допълнени от възможности за общуване посредством технологиите. Според Д. Димитрова днес общуването между субектите се осъществява активно, с помощта на различни дигитални устройства. Този вид общуване е различно, най-малкото защото се осъществява при други обстоятелства и в пространството“ [1,с.29]. Общуването между учителя и родителите чрез социалните мрежи дава възможност за бързо осъществяване на връзка, възможност за обмяна на мнения и търсене на решения. Важно е учителят в ролята си на класен ръководител да успее да изгради добро сътрудничество с родителите, като съобразява начина на комуникация с индивидуалните предпочитания и възможности на родителя.

На въпроса „Според Вас добрата комуникация между учителя и родителя съдейства за...“ учителите са отговорили, че в много голяма степен:

- Подобрява познавателното развитие на ученика – 55,41%;
- Подобрява дисциплината на ученика – 52,70%;
- Повишава активността на ученика в процеса на обучение – 50,00%;
- Подобрява отношенията ученик–учител – 48,65%;
- Подобрява възможностите за развитие на заложите – 47,30%;
- Подобрява мотивацията на ученика – 44,59%.

Според анкетираните най-съществено значение комуникацията между учителя и родителя има за познавателното развитие на ученика. Съществуват и голям брой изследвания, които доказват тази зависимост.

Според Вас добрата комуникация между учителя и родителя съдейства за:

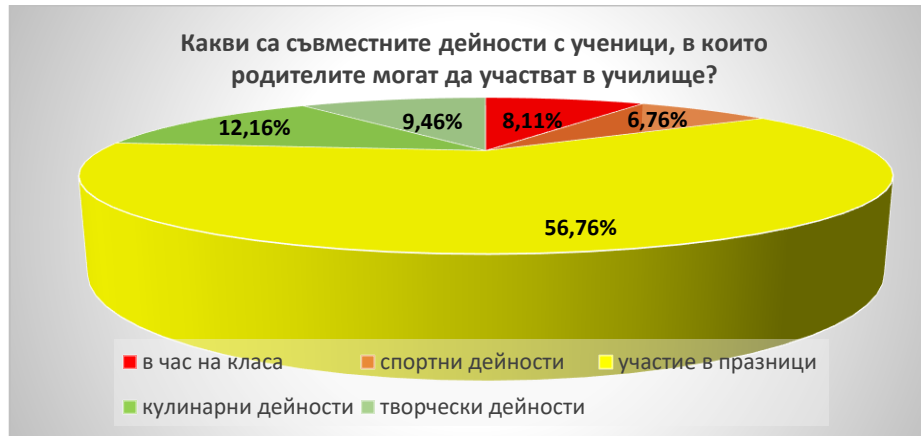

Диаграма № 2. Влияние на комуникацията между учителя и родителя

Общуването между родителя и учителя дава възможност за обмяна на информация относно развитието на ученика, за това кои са неговите силни и слаби страни, за търсенето на решения и осигуряването на адекватна подкрепа от семейството и от учителя във всеки етап от развитието.

Възниква въпросът „Какви са съвместните дейности с ученици, в които родителите могат да участват?“ 56,76 % считат, че родителите могат да участват в празници, 6,76% в спортни дейности, 12,16 % в кулинарни дейности, 8,11 % в час на класа, 9,46 % в различни творчески дейности. Родителите могат да участват в най-разнообразни дейности, организирани в училище. Така те ще имат възможност да бъдат част от училищния живот, ще могат да изградят по-точна представа за процесите на обучение и възпитание в училище, ще имат

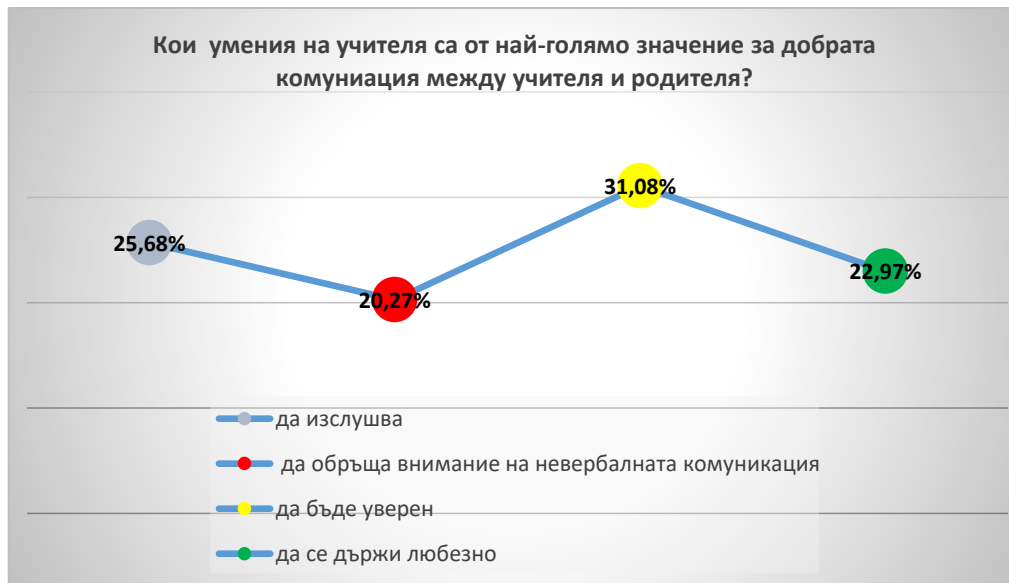
възможност още по-добре да опознаят своите деца, виждайки ги в една друга среда. Тези съвместни дейности допринасят и за доближаване на позициите на учителя и родителя по различни въпроси. Те носят положителни емоции на всички участници – ученици, родители, учители.

Диаграма № 3. Участие на родителите в съвместни дейности с ученици

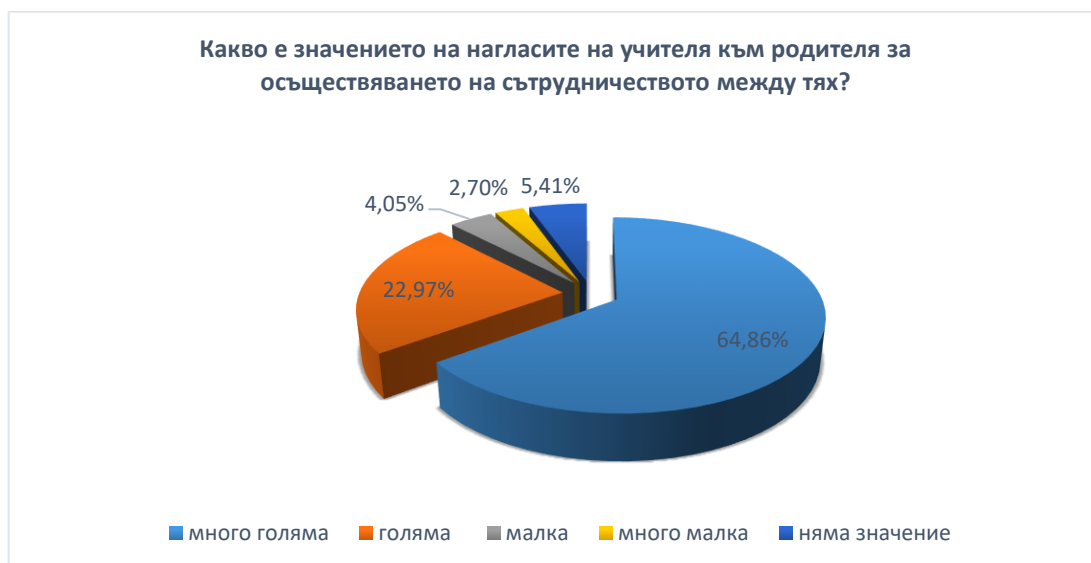
За добрата комуникация са важни уменията на учителя. На въпроса “Кои умения на учителя са от най-голямо значение за комуникацията между учителя и родителя?” най-високо учителите са оценили увереността – 31,08%, да се държи любезно – 22,97 %, да изслушва – 25,68 %, да обръща внимание на невербалната комуникация – 20,27%. Много изследователи считат комуникативните способности на човек за основа на педагогическата комуникация. Проблемът със способностите е един от централните за педагогиката и психологията. Той е разглеждан от С. Л. Рубинщайн, А. И. Крупнов, Б. М. Теплов, Н. С. Леитес, С. Д. Литвин. Способностите са индивидуални психологически характеристики на човек, които са условие за успешното творческо изпълнение на една или повече дейности. Те се проявяват в бързината, дълбочината и силата на овладяване на методите и техниките на дейност. Способностите и уменията не са идентични, но са взаимно свързани. Има редица специални комуникативни способности и умения, които един учител трябва да притежава и които не са необходими за хора от други професии. По-специално, знанията на човека за други хора, познаването на себе си, правилното възприемане и оценка на комуникационните ситуации.

Комуникативните способности са способностите за общуване с децата и родителите, умението да се намери правилният подход към тях, да се установят отношения, които са подходящи от педагогическа гледна точка, както и наличието на педагогически такт.

Диаграма № 4. Важни умения на учителя за процеса на комуникация

Освен уменията и способностите за комуникация, от съществено значение са и нагласите на учителя. Следващият въпрос проучва значението на нагласите на учителя за осъществяване на сътрудничество със семейството. Резултатите показват, че 64,86% от учителите считат, че нагласите имат много голямо значение, 22,97% – голямо значение, 4,05% – малко, 2,70% – много малко, 5,41% – нямат значение. Според анкетираните учители нагласите влияят върху постигането на ефективно сътрудничество с родителите.

Диаграма № 5. Значение на нагласите на учителя към родителя за осъществяване на сътрудничество между тях

От съществена важност са и уменията на родителя. Познавайки родителите, учителят може да ги мотивира за включването им в различни доброволчески дейности. На въпроса “*Чрез какви доброволчески дейности родителите могат да бъдат полезни?*” 39,19% от учителите отговарят грижа за двора на училището, 25,68% – извършване на ремонтни дейности, 17,57% – участие в часа на класа, 12,16% организиране на мероприятия за учениците, 5,40% посочват други дейности. Родителите могат да се включат в зависимост от своите умения и интереси в различни дейности, насочени към подобряване на училищната база, както и към включване в

обучението или извънкласните дейности на учениците. От съществено значение тук е преценката на учителя да насочи родителите към дейности, в които биха се включили. В основата на правилната преценка е доброто познаване на родителите, техните възгледи, умения, възможности, интереси и желания. Резултатите зависят от интуицията и умението на учителя, който трябва да анализира комплекса от различни обстоятелства, за да вземе правилното решение при избора на начини и средства за взаимодействие с родителите и детето в определена ситуация.

На въпроса „*Кой според Вас трябва да е водещата страна в този процес?*“ 66,22 % посочват учителя, 21,62% – родителя, а 12,16% дават друг отговор. Учителите отчитат водещото си значение за изграждане на позитивно сътрудничество със семейството. Учителят и училището е предназначено да помогне на семейството във възпитанието, обучението и формирането на личността на детето. Следователно ефективността на образователния процес зависи от връзката на учителя с родителите, способността му да си сътрудничи със семейството, да разчита на неговата помощ и подкрепа. Това е целенасочена ежедневна работа, като формите и методите, които използва учителят, са разнообразни. Тя включва срещи между родители и учители, групови и индивидуални разговори, кръгли маси, консултации, работилници за родители и деца и участие в пряката работа с деца. Многообразието от форми и методи невинаги гарантира успеха на работата на учителя. Основната задача на учителя е да направи семейството свой съюзник, да създаде демократичен стил на отношенията, за реализирането на които той трябва да има голямо търпение и такт. Една от целите на комуникацията между учителя и родителя е обмен на информация за развитието на детето. На въпроса „*Давате ли информация на родителя за развитието на неговото дете?*“ 48,65% отговарят да, за цялостното развитие; 9,46% само за силните му страни; 36,48% само за затрудненията; 5,41% са дали друг отговор. Анкетираният учители не са избрали отговор „не“. При разговорите с родителя, учителят го информира за постиженията на ученика, за моментното му състояние, за възникнали затруднения. Това е възможност за учителя да потърси причините за евентуалните затруднения, да се запознае с гледната точка на родителя и да го мотивира за съдействие в постигането на общата цел – постигане на по-високи резултати в процеса на обучение.

Непрекъснатите промени в образователната система поставят родителите в ситуация, в която те нямат достатъчно представа за тези промени, и те подпомагат децата в образователните дейности главно въз основа на училищния си опит, който често изостава от съвременните изисквания. За да се разреши това несъответствие, за да бъдат родителите полезни в подкрепата, която оказват, учителят трябва да направи образователния процес възможно най-открит, информиран и достъпен за родителите.

Следващият въпрос от анкетата е „*Как, според Вас, може да се подобри взаимодействието между училището и семейството?*“ Според 43,24 % от учителите взаимодействието ще се подобри посредством включването на родителите в повече обучения, за 36,49 % това може да стане чрез включването на родителите в повече дейности в училище, за 14,86 % чрез подобряване на информираността на родителя за развитието на детето, 5,41 % са посочили друг отговор. Съвременният учител е в търсене на подходящите форми за сътрудничество със семейството. Изборът зависи от спецификата на семейството. Естеството на взаимодействието между учителя и семейството зависи и от позицията на родителите, които имат различно отношение към училището, виждат по различен начин ролята си в подпомагането на детето и своето включване в дейностите в училище, възпитават децата си по различен начин.

Диаграма № 6. Възможности за подобряване на взаимодействието между училището и семейството

Препоръките на учителите в анкетата, насочени към родителите, са:

- Да са отговорни в ролята си на родители;
- Да проявяват заинтересованост за постиженията и развитието на децата;
- Да проявяват доверие към учителите;
- Да се отзовават при нужда относно обсъждане на въпроси за ученика и неговото развитие;
- Да приемат съветите и насоките на учителите;
- Подкрепа на учителя и съвместна работа за благо на детето;
- Чести срещи и комуникация с учителя;
- Търпение;
- Уважение към професията и личността на учителя;
- Участие на родителите в мероприятия съвместно с училището;
- Включване на родителите и ангажираност чрез проекти, заедно с децата.

От проведената анкета могат да се формулират следните изводи:

- 56, 41% от учителите определят като голяма ролята на комуникацията между учителя и родителя за цялостното развитие и постижения на ученика, а 32,43% като много голяма;
- Комуникацията с родителите се осъществява чрез разнообразни начини, като се използват активно технологиите, което улеснява комуникацията между страните;
- 64,86 %от учителите считат, че техните нагласи към родителя имат много голямо значение за реализирането на ефективно сътрудничество;
- Учителите считат, че родителите могат да бъдат полезни чрез включването в различни дейности, насочени към подобряване на средата в училище, и участие в процесите на обучение и възпитание;
- 66,22 % посочват, че учителят е водещата страна във взаимодействието с родителя;
- 48,65% от учителите при разговор с родителя дават информация за цялостното развитие на детето, а 36,48% от тях се фокусират само върху затрудненията;
- 43,24% от учителите считат, че взаимодействието ще се подобри посредством включването на родителите в повече обучения, за 36,49% това може да стане чрез включването на родителите в повече дейности в училище

Резултатите от анкетното проучване дават възможност да се обобщат, че учителите имат положителна нагласа за сътрудничество със семейството. Те осъзнават важността и значението

както на взаимодействието с родителите, така и на своята водеща роля в него. Комуникират по разнообразни начини, като използват и съвременните технологии. Разговарят с родителите, за да ги информират за постиженията и затрудненията на детето. Предлагат варианти и насоки за подобряване на това сътрудничество.

Заклучение

Семейството е първата възпитателна среда за детето и от хронологична гледна точка и по степен на важност за цялостното му развитие. То е едно микрообщество, което му дава знания и ценности [2]. След това развитието на детето продължава в училище. Затова съвместната работа между училището и семейството е от първостепенна важност. Променящият се свят, навлизането на технологиите все по-осезаемо в нашия живот поставя нови изисквания, но и предоставя нови възможности за осъществяване на комуникация. Задача на съвременния учител е успешно да подбере подходящ начин за комуникация с конкретния родител. Индивидуалният подход към родителя е сред работещите решения. Положителни резултати в тази посока се постигат, ако:

- децата, родителите и учителите имат положителна нагласа да работят заедно, осъзнават целите и намират личен смисъл;
- провежда се съвместно планиране, организиране на различни дейности, като се вземат предвид желанията и способностите на участниците, разпределят се ролите, функциите и областите на дейност;
- създават се ситуации на свободен избор от участници и тяхната позиция в съвместната работа;
- не се осъществява натиск върху децата и родителите, а се предоставят разнообразни възможности;
- стилът на учителя, неговите умения допринасят за самореализацията и самоизявата на участниците в дейностите и за успешната комуникация с родителите.

За реализирането на успешно взаимодействие на учителите с родителите е необходимо разработването на общи изисквания към детето, определянето на образователните задачи и организирането на съвместни дейности на учители и родители за изпълнение на тези задачи, което включва изучаването на детето в семейството и училището с помощта на специални техники и програма за неговото развитие.

Успешното решение на проблемите на образованието е възможно само при условие на сътрудничество между тези два фактора. Същността на взаимодействието между учителя и родителя е, че и двете страни трябва да имат интерес и желание да изучават детето, да разкриват и развиват неговите най-добри качества и способности. Такова взаимодействие се основава на принципите на взаимно доверие и уважение, взаимна подкрепа и помощ, търпение и толерантност един към друг. Това ще помогне на учителите и родителите да съчетаят усилията си за създаване на условия за формиране на умения и способности на детето, необходими за неговото самоопределение и самоусъвършенстване, както и умения за преодоляване на трудности, които са изключително важни за съвременната личност.

Литература:

1. Димитрова, Д. Интеркултурната компетентност в условията на дигиталния свят. Астарта, 2020.
2. Иванов, И. Семейна педагогика- Ш., Аксиос, 1998.
3. Костова. П., Семейно възпитание. Абагар. В. Търново, 1997.
4. Lilia Lozanova The medialiteracy attitude to the competences, defined by European normative base, www.Sociobrain.com. Issue 35, July , p.94-97, 2017.

*Силвия И. Тодорова, гл.ас. д-р.
ВТУ"Св. Св. Кирил и Методий",
Педагогически факултет, катедра „Педагогика“
todorova.silvia@abv.bg*